

Artskyddsutredning

Swedavia Etapp 1

Sweco Sverige AB
Uppdrag
Uppdragsnummer
Kund
Upprättad av
Granskning
Datum

556767-9849
Kiruna Detaljplanearbete, Södra verksamhetsområdet
30015004-003
Swedavia AB
Kristin Luukinen
David Rocksén
2025-06-23

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	4
1.1	BAKGRUND	4
1.2	SYFTE	4
1.3	OMRÅDESBESKRIVNING	4
1.4	OM ARTSKYDDSFÖRORDNINGEN	6
1.5	OM RÖDLISTNING OCH FÅGELDIREKTIVET	6
1.6	VÅGLEDANDE DOMAR OCH DISPENS	7
2	METODIK	8
2.1	UTREDNING AV ARTFÖREKOMSTER	8
2.2	BEDÖMNING AV PÅVERKAN OCH KONSEKVENSER	8
3	ARTFÖREKOMSTER OCH BEDÖMNINGAR	9
3.1	FÖREKOMST AV FÅGLAR	9
3.2	FÖREKOMST AV ÖVRIGA SKYDDADE ARTER	10
4	SKYDDSÅTGÄRDER OCH KONSEKVENSER FÖR ARTER DÄR FÖRBUD RISKERAS	11
5	SAMLAD BEDÖMNING	13
6	REFERENSER	14

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Swedavia planerar att fortsätta utveckla flygplatsen i Kiruna.

En naturvärdesinventering och häckfågelinventering utfördes i området i juni 2024 (Sweco, 2024a-b). Under inventeringarna noterades sex rödlistade fågelarter och tre som ingår i EU:s fågeldirektiv bilaga 1, en fridlyst kärlväxt samt grodyngel av okänd art. Under maj-juni 2025 genomfördes en fältinventering av groddjur (Sweco, 2025).

Den artskyddsutredning som presenteras i denna rapport, beskriver och redovisar vilka arter som noterats inom detaljplaneområdet, vilka skyddsåtgärder som planeras och bedömda konsekvenser för dessa arter vid fortsatt utveckling av området.

Projektets påverkan på de skyddade arternas bevarandestatus bedöms. Huruvida projektet riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen bedöms och motiveras. I de fall skyddsåtgärder krävs för att undvika att utlösa förbud, beskrivs dessa.

1.2 SYFTE

Syftet med utredningen är att redovisa vilka arter som omfattas av artskyddsförordningen som noterats inom planerat planområde, vilka skyddsåtgärder som planerats samt om dispens bedöms behöva sökas enligt 14–15 §§ artskyddsförordningen. Detta innebär att arter som omfattas av art- och habitatdirektivet omfattas av denna utredning.

1.3 OMRÅDESBESKRIVNING

Kiruna flygplats ligger cirka tre km söder om Kirunas nya centrum. Detaljplanen omfattar en i nuläget obebyggd yta belägen väster om rullbanan och söder om de befintliga bebyggda delarna av flygplatsområdet (terminalbyggnad mm), se Figur 1 och Figur 2.

I dagsläget utgörs detaljplaneområdet av en del av våtmarksområdet Piekkusvuoma, som är klassat som ett våtmarksobjekt (VMI, BD29J6H01) och bedöms ha vissa naturvärden, klass 3. I de västra delarna omges området av en väg.

Figur 1. Planområdesgränsen för det södra verksamhetsområdet, Etapp 1, daterad 2024-08-27.

Figur 2. Planillustration för Kiruna flygplats, södra verksamhetsområdet.

1.4 OM ARTSKYDDSFÖRORDNINGEN

Genom artskyddsförordningen (2007:845) har bestämmelserna i EU:s fågeldirektiv och habitatdirektiv genomförts i svensk lagstiftning. Bestämmelsen omfattar alla vilda fågelarter, men enligt Naturvårdsverket bör arter som är av gemenskapsintresse enligt EU:s fågeldirektiv, rödlistade arter samt arter som uppvisar en negativ trend prioriteras i skyddsarbetet.

Artskyddsförordningen är alltså en lagstiftning som innebär fridlysning av ett antal arter samt alla vilda fåglar och skyddet av deras livsmiljöer. Till förordningen hör två listor med arter, bilaga 1 och 2. Arterna som ingår har enligt fågeldirektivet eller art- och habitatdirektivet ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden (SPA-områden i enlighet med fågeldirektivet) eller bevarandeområden (SAC-områden enligt art- och habitatdirektivet) behöver utses. De listade arterna är även fridlysta, d.v.s. man får inte samla in, skada eller döda de listade arterna.

I Naturvårdsverkets handbok för artskyddsförordningen (Naturvårdsverket 2009) ges vägledning till hur lagstiftningen ska tillämpas i praktiken. Enligt 4 § 2 punkten i artskyddsförordningen är det "förbjudet att avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder". Störning definieras som en "direkt eller indirekt inverkan som har betydelse för artens bevarandestatus, åtminstone lokalt. Störningen kan ske i form av till exempel ljud eller ljus och den behöver inte fysiskt påverka arten". Vid bedömningen om störningen är tillåten eller inte när det rör sig om fåglar eller de utpekade djurarterna så är alltså utgångspunkten inte bara artens skyddsstatus utan även artens bevarandestatus. För att göra bedömningar av vad som är tillåtet och inte behöver man känna till den aktuella artens bevarandestatus och hur åtgärden påverkar bevarandestatusen. En åtgärd som påverkar en fågelarts häckningsframgång genom att boplatser överges eller att färre ungar än annars blir flygfärdiga är således inte tillåten om detta leder till att artens population minskar i området, särskilt om arten har en ogynnsam bevarandestatus och/eller vikande trend. Störningen bör alltså kopplas till den påverkan den har på artens bevarandestatus såväl för den lokala populationen som för den biogeografiska nivån i landet (Naturvårdsverket, 2009).

Den ändring som infördes i artskyddsförordningen 2022 innebar ett förtydligande av tidigare praxis avseende att bedömning av risk för påverkan på fåglar enligt 4 § AF inte ska göras på individnivå. Enligt nu gällande bestämmelser ska det krävas en påverkan på förutsättningarna för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå för att förbudsbestämmelserna ska falla ut.

Som stöd för tillämpning av lagstiftningen finns Naturvårdsverkets handbok för artskyddsförordningen och några av mark- och miljööverdomstolens vägledande domar.

1.5 OM RÖDLISTNING OCH FÅGELDIREKTIVET

Rödlistning är ett system som utvecklats av Internationella naturvårdsunionen (IUCN) för att utvärdera tillståndet för arter i naturen. Rödlistan är en prognos över risken för enskilda arter att försvinna från olika länder. I kategoriseringen ingår inga värderingar av hur angeläget det är att bevara eller göra insatser för en viss art, utan analyserna syftar till att kvantifiera utdöenderisken. Rödlistan är till hjälp för att identifiera vilka arter, och utifrån arternas ekologi vilka miljöer, som behöver åtgärder för att arternas tillstånd skall förbättras.

Klassificering av hotstatus går från livskraftig (LC) – nära hotad (NT) – sårbar (VU) – starkt hotad (EN) – akut hotad (CR) till nationellt utdöd (NE), där arter som tillhör någon kategori utom kategorin LC benämns rödlistade. Alla arter som förts till någon av kategorierna VU, EN, CR bedöms vara hotade. En art som inte är rödlistad har inte nödvändigtvis en gynnsam bevarandestatus beroende på att det delvis handlar om olika utgångspunkter. Rödlistningen

handlar om hur stor risken är för en arts utdöende i Sverige, medan bedömning om en art har en gynnsam bevarandestatus handlar om ifall kraven för att en art ska ha en långsiktigt god status uppfylls (Gärdenfors, 2015).

Fågeldirektivet omfattar alla vilda fågelarter som förekommer naturligt inom EU:s medlemsländers territorier och gäller för fåglar samt deras ägg, bon och livsmiljöer. Syftet är att bibehålla eller återskapa arternas populationer på en nivå "som svarar mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov" och samtidigt tar hänsyn till ekonomiska krav och till rekreationsbehov. Det ska ske genom en kombination av åtgärder riktade mot arterna och deras livsmiljöer. På vissa villkor får jakt bedrivas på särskilt angivna arter. Utöver de generella skyddsbestämmelserna gäller att särskilda områden ska pekas ut av EU:s medlemsländer för de mest skyddsvärda arterna, s.k. Special Protection Areas (SPA-områden), som listas i bilaga 1 till fågeldirektivet. Sådana Natura 2000-områden har pekats ut för 66 fågelarter i Sverige.

1.6 VÅGLEDANDE DOMAR OCH DISPENS

För 6 och 8–9 §§ artskyddsförordningen, där det slås fast att skyddade arter inte får störas, dödas, plockas, grävas upp eller på annat sätt skadas, har praxis förtydligats. I MÖD 2016:1 slår man fast att det "krävs en risk för påverkan på den skyddade artens bevarandestatus i området för att utlösa förbud". Om den som ska utföra åtgärden kan visa att bevarandestatus inte riskerar att påverkas negativt behöver inte förbud utlösas och dispens behöver inte heller sökas.

Mark- och miljööverdomstolen gör i detta avseende ett förtydligande vad gäller vägledningen Naturvårdsverkets handbok 2009:2 om artskydd och anser att det är rimligt att det ifråga om verksamheter, där syftet uppenbart är ett annat än att ta bort eller skada fridlysta arter, krävs en risk för påverkan på den skyddade artens bevarandestatus i området för att utlösa förbuden. Skada på enstaka exemplar av arter, eller förekomster som endast utgör en liten del av artens förekomst i regionen, har inte ansetts försvåra upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd lokalt eller i dess naturliga utbredningsområde, varför förbuden i artskyddsförordningen inte inträtt. Skadan ska dock endast betraktas som icke uppsåtlig om skadelindringshierarkin har använts i projektet, det vill säga att lokalisering och utformning av anläggningen har anpassats för att undvika och minimera skador på naturmiljöerna.

Om projektet ändå inte går att utföra utan att bevarandestatusen för en skyddad art påverkas, kan man söka dispens enligt 14–15 §§ artskyddsförordningen. I enlighet med förordningens bestämmelser får endast dispens ges om samtliga av de tre punkterna nedan är uppfyllda:

- I. om det inte finns någon annan lämplig lösning,
- II. om dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus, och
- III. om dispensen behövs för att bevara eller skydda djurarter eller livsmiljöer, för att undvika allvarlig skada på egendom, om det krävs för hänsyn till allmän hälsa, eller om det behövs för forskning eller utbildning, osv.

För denna typ av projekt är det ovanligt med dispensansökning. Istället är målet att undvika att utlösa förbud, genom att undvika att påverka arternas bevarandestatus. Detta görs genom att se över projektets lokalisering, samt göra anpassningar såsom hänsynsåtgärder och skyddsåtgärder.

2 METODIK

2.1 UTREDNING AV ARTFÖREKOMSTER

De arter som omfattas av utredningen är de arter som omfattas av artskyddsförordningens bilaga 1 och 2. Utredningen har även undersökt förekomst av övriga naturvårdsintressanta arter.

Utredningen baseras på underlag som inhämtats via fältinventeringar, men även tidigare artrapporter från området (Tabell 1).

Tabell 1. Inventeringar som utförts och som använts som underlag i denna utredning.

Typ	Källa	År
Naturvärdesinventering	Sweco	2024
Fågelinventering	Sweco	2024
Groddjursinventering	Sweco	2025
Tidigare artuppgifter	Artdatabanken	2000-2025

2.2 BEDÖMNING AV PÅVERKAN OCH KONSEKVENSER

Bedömningen av hur projektet påverkar de aktuella arterna bygger på erfarenheter från andra liknande etableringar och kunskap om vad arterna har för krav på sin livsmiljö. Bedömningen baseras på att de skyddsåtgärder som beskrivs i detta dokument blir genomförda.

Vid konsekvensbedömningen har arternas utbredning och status lokalt, i regionen och resten av landet varit ett viktigt underlag.

3 ARTFÖREKOMSTER OCH BEDÖMNINGAR

3.1 FÖREKOMST AV FÅGLAR

Alla vilda fåglar är fridlysta men rödlistade fåglar och fåglar som ingår i EU:s Fågeldirektiv är till idag prioriterade i artskyddsförordningen. Med det nuvarande rättsläget har vi därför i denna artskyddsutredning beskrivit förekomst och bedömd påverkan för rödlistade fågelarter och arter listade i fågeldirektivet bilaga 1 (FD1).

Tabell 2 nedan baseras på genomförd fågelinventering (Sweco, 2024b) och beskriver de prioriterade fågelarter som bedöms förekomma inom planområdet eller direkt utanför detta. Sammantaget görs en bedömning av förekomst, vilken påverkan projektet kan tänkas ha, samt vilka skyddsåtgärder som föreslås för att inte påverka artens bevarandestatus och att åtgärden riskerar att vara förbjuden enligt artskyddsförordningen.

Tabell 2. Prioriterade fågelarter som bedöms förekomma inom planområdet.

Art	Klassning	Bedömning	Risk för förbud
Björktrast	NT	Troligen häckfågel i området. Habitatförlust kommer att ske. Arten är vanlig lokalt och regionalt i Kiruna kommun. Bevarandestatusen bedöms inte påverkas. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) bedöms kunna bibehållas trots habitatförlust.	Nej
Blåhake	FD1	Bedöms häcka i området. Habitatförlust kommer att ske. Arten är dock vanlig lokalt och i regionen. Bevarandestatusen bedöms inte påverkas. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) bedöms kunna bibehållas trots habitatförlust.	Nej
Buskskvätta	NT	Bedöms häcka i området. Habitatförlust kommer att ske. Arten är dock vanlig lokalt och i regionen. Bevarandestatusen bedöms inte påverkas. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) bedöms kunna bibehållas trots habitatförlust.	Nej
Gråkråka	NT	Möjlig häckfågel i området. Habitatförlust kommer att ske. Arten är vanlig lokalt och regionalt i Kiruna kommun. Bevarandestatusen bedöms inte påverkas. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) bedöms kunna bibehållas trots habitatförlust.	Nej
Grönben	FD1	Häcker sannolikt i området och det omgivande landskapet. Habitatförlust kommer att ske. Arten är dock relativt vanlig i regionen och lokalt i Kiruna kommun. Bevarandestatusen bedöms inte påverkas. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) bedöms kunna bibehållas trots habitatförlust.	Nej
Ljungpipare	FD1	Noterad inom inventeringsområdet. Tämigen allmän på myrar i området. Bevarandestatusen bedöms inte påverkas. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) bedöms kunna bibehållas trots habitatförlust.	Nej
Rödvingetrast	NT	Häcker i området. Arten är dock mycket vanlig i regionen och lokalt i Kiruna kommun. Bevarandestatusen bedöms inte påverkas. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) bedöms kunna bibehållas trots habitatförlust.	Nej

Sävsparv	NT	Tämligen allmän häckfågel i området och vanlig i regionen. Bevarandestatusen bedöms inte påverkas. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) bedöms kunna bibehållas trots habitatförlust.	Nej
----------	----	--	-----

3.2 FÖREKOMST AV ÖVRIGA SKYDDADE ARTER

Sammanställningen av övriga arter som förekommer inom planområdet består av fjällväxter knutna till hävdade miljöer samt arter knutna till våtmarksmiljöer. I Tabell 3 listas de arter som ingår i bilaga 2 till artskyddsförordningen som påträffats i området under naturvärdesinventeringen (Sweco, 2024a).

Tabell 3. Arter som ingår i bilaga 2 till artskyddsförordningen samt bedömning av påverkan och risk för förbud.

Art	§ AF	RL	Bedömning	Risk för förbud
Brudsporre	8	LC	Brudsporre är en av de vanligaste orkidéerna i Sverige. Arten förekommer även rikligt vid främst vägkanter i anslutning till området. Baserat på förekomster och hotbild lokalt, regionalt och nationellt bedöms inte bevarandestatusen påverkas av exploatering inom utredningsområdet. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) för arten bedöms inte påverkas negativt.	Nej
Skogsödla	6	LC	Vanlig art lokalt, regionalt och nationellt. Arten är inte krävande på sina livsmiljöer. Bevarandestatusen bedöms inte påverkas. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) bedöms kunna bibehållas trots habitatförlust.	Nej
Vanlig groda	6	LC	Förbjudet att döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar. En av de vanligaste grodorna i Sverige. Arten är spridd nationellt, regionalt och förmodligen även lokalt eftersom närområdet till flygplatsen hyser rikligt med våtmarker. Arten förekommer i anslutning till planområdet och funktionella livsmiljöer finns inom planområdet. Som skyddsåtgärd föreslås ingen exploatering eller markarbete ske under lekperioden, 15 maj – 15 juni. Projektet bedöms därmed inte påverka livsmiljöer för vanlig groda i sådan utsträckning att lokal eller regional bevarandestatus hotas. Kontinuerlig ekologisk funktionalitet för livsmiljön som den lokala populationen lever i bedöms kunna bibehållas.	Nej
Vanlig padda	6	LC	Förbjudet att döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar. Arten är spridd nationellt, regionalt och förmodligen även lokalt eftersom närområdet till flygplatsen hyser rikligt med våtmarker. Arten förekommer i anslutning till planområdet och funktionella livsmiljöer finns inom planområdet. Som skyddsåtgärd föreslås ingen exploatering eller markarbete ske under lekperioden, 15 maj – 15 juni. Projektet bedöms därmed inte påverka livsmiljöer för vanlig padda i sådan utsträckning att lokal eller regional bevarandestatus hotas. Kontinuerlig ekologisk funktionalitet för livsmiljön som den lokala populationen lever i bedöms kunna bibehållas.	Nej

4 SKYDDSÅTGÄRDER OCH KONSEKVENSER FÖR ARTER DÄR FÖRBUD RISKERAS

Nedan följer en mer ingående beskrivning vad gäller bedömningar och skyddsåtgärder för de arter som löper risk att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Syftet med anpassningarna och skyddsåtgärderna är att säkerställa att arternas lokala och regionala bevarandestatus inte påverkas, i syfte att inte utlösa förbud och därmed behov av dispensansökan.

Fågel

Verksamheten bedöms inte påverka den kontinuerliga ekologiska funktionen (KEF) för de aktuella arterna. För fågel bedöms inga skyddsåtgärder vara nödvändiga för att de lokala populationerna inte ska påverkas.

Det aktuella planområdet har ett rikt fågelliv trots det buller som sker från flygplatsen i dagsläget. Den störning som sker i samband med anläggningsarbeten och störningar i form av försvunna häckningsplatser för individer av dessa fågelarter innebär att populationerna fortfarande kommer att vara på en tillfredsställande nivå.

Samma bedömning gäller de fågelarter som häckar utanför planområdet. De fåglar som häckar på det större myrkomplexet väster om flygplatsen bedöms inte påverkas eftersom området redan idag är påverkat av buller.

Kärlväxter

Bevarandestatusen bedöms inte påverkas för någon av kärlväxterna vid en etablering av den planerade verksamheten i området.

För brudsporre bedöms inga skyddsåtgärder vara nödvändiga inom planområdet. Detta baserat på förekomster och hotbild lokalt och regionalt. Swecos bedömning är att artskyddsförordningens förbud inte aktiveras, även om enskilda individer kan komma att grävas upp.

Väggkantsområdena rekommenderas dock fortsatt hållas välskötta och att ingen gödsling sker för att bibehålla den hävdgynnande floran som bitvis återfinns längs vägkanterna.

Groddjur

Förekomst av groddjur finns i anslutning till planområdet. Grodyngel noterades vid naturvärdesinventeringen (Sweco, 2024), dock var ingen artbestämning möjlig. Åkergroda och vanlig groda är svåra att skilja åt i utseende och arterna särskiljs lättast genom deras spellåten i samband med leken på våren. I närområdet har båda arterna inrapporterats till Artportalen. Under våren 2025 genomfördes en uppföljande groddjursinventering. Där kunde det konstateras att vanlig groda och vanlig padda finns i anslutning till planområdet och att funktionella livsmiljöer för groddjurens reproduktion och dagliga vistelse finns inom planområdet.

Med undantag från lekperioden som spenderas i småvatten lever groddjur på land. Generellt håller groddjuren till i fuktiga miljöer, huvudsakligen lövdominerad skog. De befinner sig oftast under murkna trädstammar, i smånagargångar, under mossbeklädda stenar och i blockterräng. En viss andel av groddjuren övervintrar i lekvattnet men huvudsakligen används frostfria platser uppe på land som exempelvis stenrösen, stockar eller lövhögar.

För att säkerställa att projektet inte medför negativ påverkan på lokala populationer av groddjur föreslås skyddsåtgärder vidtas genom att ingen exploatering eller markarbete sker

under lekperioden 15 maj – 15 juni, då risken är som störst för att groddjur skadas eller dödas.

Det är av vikt att verksamheten inom planområdet inte påverkar vattennivåerna och de hydrologiska förhållandena på intilliggande våtmarksmiljöer negativt, för att bibehålla dessa livsmiljöer för groddjur och övriga arter knutna till dessa biotoper.

Med föreslagna skyddsåtgärder bedöms nettoförlusten av biologisk mångfald låg. Kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) bedöms kunna bibehållas.

5 SAMLAD BEDÖMNING

Den samlade bedömningen är att påverkan av projektet, med föreslagna skyddsåtgärder, inte är av sådan karaktär att den påverkar arternas nationella, regionala eller lokala bevarandestatus.

Med föreslagna skyddsåtgärder bedöms projektet inte påverka de arter som omfattas av artskyddsförordningen, på ett sådant sätt att verksamheten bedöms vara förbjuden enligt förordningen. Habitatförlust kommer att ske för vissa arter, men för de arterna bedöms likartade miljöer finnas i omgivande landskap till så stor areal att populationen inte kommer att begränsas av habitatförlust av ett mindre område.

Mot denna bakgrund görs bedömningen att det inte krävs någon dispens från artskyddsförordningen för fågel, kärlväxter eller grod- och kräldjur inom området. Enligt nuvarande lagstiftning och praxis bedöms alltså förbuden i artskyddsförordningen inte att inträda.

6 REFERENSER

- EU-kommissionen (2021). Vägledning om strikt skydd för djurarter av gemenskapsintresse enligt habitatdirektivet.
- Gärdenfors, U. (2015). Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken SLU, Uppsala
- Gärdenfors, U. (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020. ArtDatabanken SLU, Uppsala
- Mark- och miljödomstolen (2021) (Mål nr M 2672-18), Tillstånd (ändringstillstånd) till brytning av malm och gråberg i dagbrottet Liikavaara vid Aitikgruvan.
- Naturvårdsverket (2009): Naturvårdsverkets handbok för artskyddsförordningen, Del 1 – fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2
- Naturvårdsverket (2011). Vägledning för svenska arter i habitatdirektivets bilaga 2.
- Naturvårdsverket (2020). Sveriges arter och naturtyper i EU:s art-och habitatdirektiv, Resultat från rapportering 2019
- Nitare, J. (2019) Skyddsvärd skog - Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning. Skogsstyrelsen. Jönköping. ISBN 978-91-87535-15-4
- Sweco. (2024a). Naturvärdesinventering, Swedavia Etapp 1.
- Sweco. (2024b). Fågelrapport Kiruna flygplats.
- Sweco. (2025). Groddjursinventering, Swedavia Etapp 1.

För uppgifter om ekologi, hot och bevarandestatus för de olika arterna: www.artfakta.se

För uppgifter om artobservationer: www.artportalen.se

Skyddsklassade fynd har erhållits från Artdatabanken